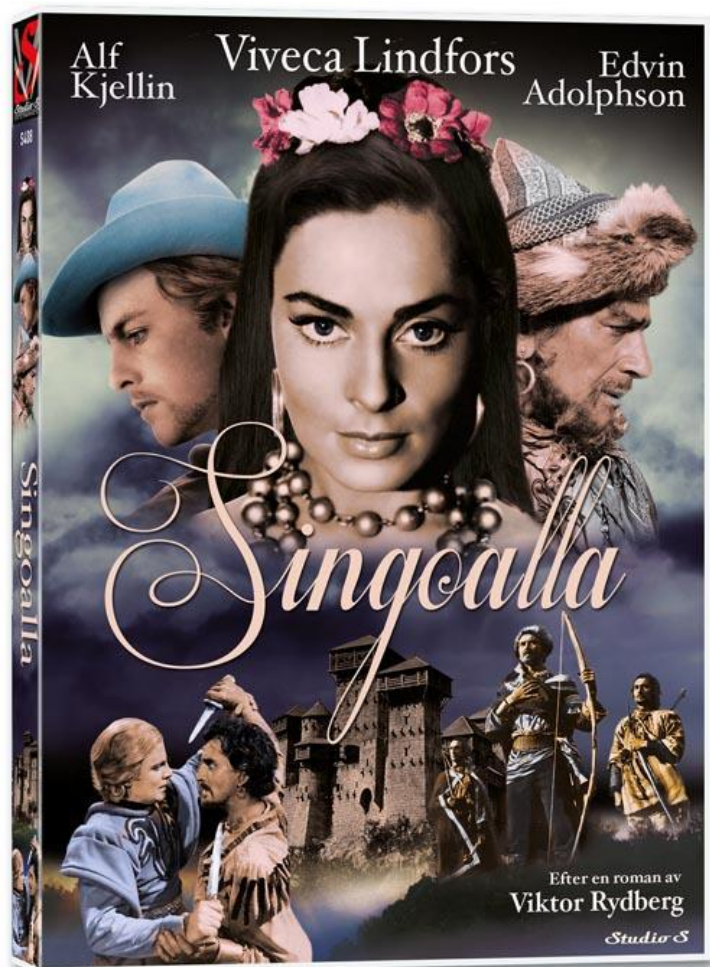

VIKTORIANA

elektroniska nyheter från Viktor Rydberg-sällskapet
2013:4 (december)

Den 23 november presenterade Studio S Entertainment sin nya DVD med storfilmen *Singoalla* från 1949. Eftersom jag inte köpt och sett den lämnar jag ordet åt leverantören:

Singoalla var den allra dyraste filmen i svensk historia när den kom 1949, och placerar sig högt även i dag omräknat till dagens penningvärde. Med en inspelning som inkluderade det största kulissbygget på våra breddgrader (filmens slott), stora massscener och hundratals specialsydda dräkter hamnade kostnaden på ungefär åtta gånger mer än en normal svensk film.

Viveca Lindfors gör en av sina paradroller som den varmblodiga, romska skönheten Singoalla, vars kärlek till den vackre riddaren Erland Månesköld (Alf Kjellin) är dömd ända från det första lustfyllda andetaget.

Hugo Alfvén skrev musiken och den berömda boken som ligger till grund författades av Viktor Rydberg.

Extramaterial på DVD:n:

- Reportage från inspelningen, hämtat ur en gammal journalfilm.
- Kommentarspår av Andreas Hedberg, fil. dr. i litteraturvetenskap vid Uppsala universitet
- Alternativt slut. Upplösningen från den engelska versionen, som visar ett annat slut än den svenska.
- Bild- och affischgalleri
- Trivia, filmografier och biografier.

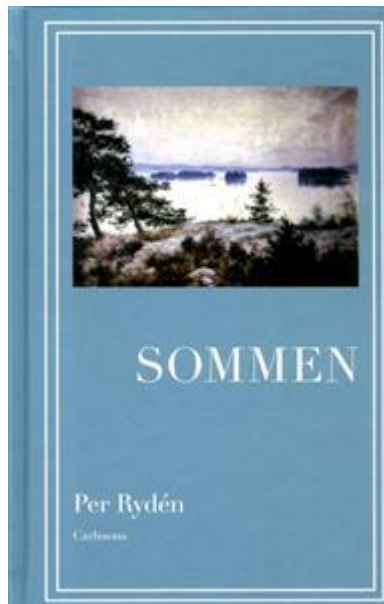
Antiziganismen i Singoalla

Från filmnostalgi gör vi ett brutalt hopp till oktobers konferens vid Uppsala universitet om antiziganism (ordet är en parallellbildning till antisemitism). Bland talarna var genusforskaren Pia Laskar, som presenterade sin studie av hur romska kvinnor skildras i "de svenska romanklassikerna *Singoalla* och *Tschandala*". Medan romska män ofta framställs som opålitliga och tjuvaktiga har romska kvinnor beskrivits som mystiska, förföriska och sexuellt tillgängliga. "Det är sega föreställningar som klibbar fast vid levande verkliga romer", menade Laskar, och pekade på att ungdomar fortfarande läser *Singoalla* i skolan, "ofta helt okritiskt".¹ – Vad som sas om *Tschandala* framgår inte av referatet, men det verket finns ju å andra sidan inte tillgängligt på svenska i bokhandeln (utom som del av band 14 i Strindbergs samlade verk) och lär knappast förleda några skolelever.

Per Rydén får Rydbergspriset

Per Rydén, pressforskare, författare och professor emeritus i litteraturvetenskap, har tilldelats Smålands Akademis och Hallpressens kulturpris till minne av Viktor Rydberg. Motiveringen lyder: "Rydén har, liksom Rydberg, varit verksam både inom litteraturens och pressens fält och särskilt behandlat den tid då Rydberg verkade och det kulturella och andliga klimat som då rådde. Som presshistoriker har Per Rydén varit en av huvudredaktörerna för Den svenska pressens historia. Han får priset för en enastående gärning inom svensk litteratur- och presshistoria och för ett personligt präglat författarskap i Viktor Rydbergs anda." Priset, som är på 75 000 kronor, delas ut vart tredje år.

¹ Att de romska männen i *Singoalla* beskrivs som opålitliga och tjuvaktiga är ovedersägligt. Men uppfattar verkligen dagens unga Singoalla själv som lösaktig? Förutsatt då att de läser "okritiskt", dvs utan hjälp av historisk contextualisering. – Svaret finns kanske i Laskars föredrag, som jag ännu inte haft möjlighet att läsa.

Rydéns senaste bok handlar (enligt förlagsinformationen) om sjön Sommen, dess historia och betydelse, mening och väsen. Att helt omodernt våga tillskriva något både mening och väsen – är det måhända att verka i "Rydbergs anda"?

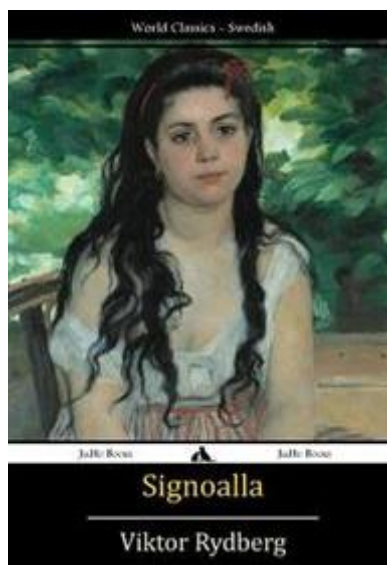
Lån från bloggsfären

Jag vill gärna upprepa förra numrets puff för Mikael Mosessons livaktiga Rydbergsblogg. Som smakprov klipper jag bidraget om "Signoalla" (torsdagen 5 december):

Ett engelsk-asiatiskt förlag vid namn JiaHu Books har givit ut en Singoalla som pappersbok. Enligt deras hemsida:

We are a small emerging publisher based in the UK focusing on everything related to languages and language learning. Our writers and editors are experienced and dedicated ex-military linguists.

Men varken stavningen av "experienced" eller bokens titel ger något vederhäftigt intryck vad gäller lingvistik.

[*Singoalla* översattes till engelska både av Axel Josephsson (*Singoalla. A Romance ...*, New York 1903) och av Josef Fredbärj (*Singoalla. A mediaeval Legend*, London 1904). Båda versionerna finns fritt tillgängliga på nätet. Vilken version som JiaHu:s *Signoalla* bygger på vet jag inte.]

Från samma blogg hämtar jag nyheten att marknaden begåvats med ännu en e-boksversion av *Singoalla*, denna gång av andra upplagan från 1865. Utgivare är Bredefeldts förlag ("ett familjeföretag med inriktning på e-böcker"). Går man till Adlibris nätbokhandel erbjuds man nu fyra elektroniska Singoallar: första upplagan från Telegram (28 kronor), andra från Bredefeldt (26 kronor) och fjärde från såväl Mimer (med Carl Larssons illustrationer, 52 kronor) som Bonniers (utan, 81 kronor). Litteraturbankens gratisversion av andra upplagan (med bibehållen gammelstavning) får man däremot hitta själv.

Att utforma ett omslag till *Singoalla* kan naturligtvis vara knepigt, åtminstone om man vill ha med hjältinnan och samtidigt undvika kritik för stereotypisering. De militära lingvisterna i JiaHu Books tycks vara omedvetna om problemet, men Bredefelts verkar däremot ha tänkt till ordentligt. Resultatet är inte helt olikt det typbefriade porträtt som Rydberg 1893 beskrev i "I halfslummern".

Medan vi ändå är inne på *Singoalla* så hittar ni "sagomålaren" Kjell Sundbergs framställning av henne, Erland och Sorgbarn, i en mycket småländsk skog, hos PictorGallery. Bilden t h är (av upphovsrättsliga skäl) bara ett litet utsnitt.

En bön för moderniteten

”1857 tillträder den unge Abraham Baer som kantor i den nyuppförda synagogan i Göteborg. Tjugo år senare ger han ut ett av seklets märkligaste svenska bokverk, en handbok i den judiska gudstjänstens musik. Arbetet är 1800-talets mest ambitiösa dokumentation av synagogans traditionsmusik i Europa – en milstolpe i den judiska kulturhistorien.” Orden är hämtade från baksidestexten på musiketnologen Anders Hammarlunds bok *En bön för moderniteten: kultur och politik i Abraham Baers värld* (Carlssons, 2013). Musiketnologi är visserligen ett ämne som normalt ligger utanför Viktorianas synfält, men Hammarlund har vidgat sin studie långt utanför gudstjänst-musikens område, via frågan hur ett så banbrytande verk kunde bli till i en avkrok som Göteborg. Bland annat menar han (om jag nu tolkat honom rätt) att mötet mellan stadens internationellt orienterade judar och dess liberaler (som S. A. Hedlund och Viktor Rydberg) bidrog till att staden under några decennier kring 1800-talets mitt kom att bli Sveriges viktigaste införselhamn för en urban modernitet.

Den 15 februari kan man, som framgår av [sällskapets vårprogram](#), höra mer av författaren själv, när han gästar Jönköping för att tala under rubriken ”En bön för moderniteten. Viktor Rydberg och de judiska vännerna”.

Sällskapets årsmöte

Årsmötet, som hålls lördagen 12/4, kommer att (utöver de sedvanliga förhandlingarna) bjuda på ett föredrag av professor emeritus Per Erik Ljung: ”Bengt Lidforss och Vilhelm Ekelund – det stora experimentet”.

Bengt Lidforss?

Bengt Lidforss (1868-1913) var en kontroversiell lundensisk akademiker, som vid sidan av en framgångsrik naturvetenskaplig forskarbana bedrev en radikal kulturjournalistik. Under nittonhundralets första decennium, när han skrev i den socialdemokratiska pressen, framstod han som landets ledande kulturradikal genom sina angrepp på borgerlighetens litterära, religiösa och filosofiska talesmän. Vidräkningen med Viktor Rydbergs filosofi, publicerad i *Arbetet* 1900, kan ses som hans genombrott i denna genre. Artikeln, plus tre inlägg i den följande debatten, ingår i samlingsverket *Ur Bengt Lidforss' litterära kvarlåtenskap. Vetenskap och världsåskådning* (1917), som scannats in av Google och lagts ut på [Projekt Runeberg](#). – Mer om Lidforss och Lundaradikalismen hittar man i den nyutgivna boken [Bortom det acceptablas gränser](#).

Variation på Varia

I mars 1894 skriver S. A. Hedlund till Rydberg och för fram en idé. Rydberg har ju länge velat formulera sin filosofi i en bok – men åren går utan att den blir av. Skulle han kanske istället samla och ge ut de kortare uppsatser i ämnet som han redan skrivit? Två månader senare hör Albert Bonnier av sig och påpekar att Rydbergs många smärre och svåråtkomliga verk – förord,

tidskriftsuppsatser, kalenderbidrag och sådant – skulle kunna samlas till en säljbar volym. Rydberg, kanske förberedd av Hedlunds brev, nappar genast och väljer ut 21 texter. Inte bara filosofi utan även annat, inklusive tre korta prosastycken i form av ”barndomsminnen”. Nästan alla texterna är nya, 1887 och framåt; antagligen har han valt ut sådana som inte behövde någon större omarbetning. Boken ges ut i november 1894 under titeln *Varia. Tankar och bilder. I*; i den planerade tvåan hade han tydligen tänkt ta in äldre verk som krävde en mer omfattande översyn.

När Warburg lite mer än ett år senare börjar sammanställa Rydbergs samlade skrifter lånar han *Varia*-titeln till de två sista banden (XIII och XIV), som innehåller uppsatser i skilda ämnen. En del av texterna i original-*Varia* flyttas därvid till andra band; de kvarvarande blandas med annat material, till stor del tidningsartiklar från 1850-, 60- och 70-talen.

Den ursprungliga *Varia*-samlingen har aldrig tryckts om, och de två *Varia*-banden i *Skrifter* försvann ur bokhandeln på 1940-talet. Men nu är *Varia* tillbaka – i en tredje version, utgiven av Mimer bokförlag. Mimers *Varia* består av två delar: först de delar av 1894 års bok som bedömts vara mest intressanta för nutida läsare, därefter ett urval av Warburgs nytillskott till *Skrifter*. I den senare delen har även den kända uppsatsen om *Den meliska Afrodite* tagits med; på Rydbergs tid var den tryckt i *Romerska dagar*.

Bland texterna hittar man ett föredrag som är ovanligt genom att Rydberg hållit det inför en arbetarpublik, eller i varje fall en publik med arbetarinslag, nämligen en godtemplarloge i Göteborg. Det handlar om ”Kroppsarbetarnas ställning i Rom” – i praktiken om *slavarnas* ställning, eftersom fria romare sällan ägnade sig åt kroppsarbete. Ämnet har inspirerat till bokens omslagsbild, en romersk slavmarknad målad av Jean-Léon Gérôme (1824-1904).

En utförlig innehållsförteckning ingår i förlagets provläsningfil. Läsarna av detta nyhetsblad kan, fram till den 15 januari, få 10% rabatt vid köp av *Varia* via förlagets hemsida; använd rabattkoden **viktoriana**.

The Complete Mythological Works

Den oförtröttlige William P. Reaves, som presenterades i *Veritas 22*, har fortsatt att översätta Rydbergs mytologiska verk till engelska. Av [hemsidan](#) framgår att hans översättningar av *Undersökningar i germanisk mytologi I-II* (1886-1890) och *Fädernas gudasaga* (1887) nu kompletterats med översättningar av "Segersvärdet" (publicerad i *Ny svensk tidskrift* 1884) och av Rydbergs samtliga runstensstudier, inklusive "Om Tanumstenen" (1874) och "Till tolkningen av Nordens äldsta runinskrifter" (1873). Översättningen av myteposets första version, den som gavs ut 1993 under titeln *Sagan om svärdet*, är på gång, med de nio första kapitlen tillgängliga på nätet.

Reaves har nu tipsat oss om att han även samlat litteratur om Rydbergs mytforskningar, under titeln "[Over a Century of Scholarship](#)". Här finner man kronologiskt ordnade referenser till, och utdrag ur, "allt" som skrivits i ämnet. Täckningen är internationell, men utförligast vad gäller anglosaxisk litteratur; här tycks ambitionerna ha närmat sig att få med allt som skrivits om Rydberg överhuvudtaget. Bland annat hittar jag fyra recensioner (i fulltext) av *Roman days*, utgiven i New York 1879. – Samlingen är inte alltid perfekt vad gäller de bibliografiska detaljerna. Men vill man studera receptionen av Rydbergs mytforskning är den outhärlig, med en täckning som går långt över Östins i *Myteposet* (2005). Och är man intresserad av Rydbergs bilden i Amerika och England finns där också mycket att hämta.

För att inte tala om annat man kan fånga upp i förbifarten. T. ex. att konstnärinnan [Tyra Kleen \(1874-1951\)](#) gjorde en serie illustrationer till *Den nya Grottesången*, som ställdes ut i Stockholm 1901. Kanske finns de nu på Valinge gård, där Tyras släktingar [samlat hennes verk och arkiv](#).

Ahasverus vilar (och minns) vid Rolandsbrunnen i Hildesheim. – T. h. Tyra Kleen.

Osamlade verk

I nya numret av *Veritas* – nu under distribution – skriver Andreas Hedberg om hur Karl Warburg och Susen Rydberg formade eftervärldens bild av Rydberg genom urvalet till hans samlade skrifter. Till det som valdes bort hörde – om man får tro kammarherre Magnus Lagerberg (1844-1920) – ”det kvickaste och på samma gång elegantaste, som någonsin flutit ur hans penna eller öfverhufvud skrifvits på vårt språk”. Jag lämnar över till Lagerberg själv, via ett odaterat klipp ur *Handelstidningen* som finns i Kungliga bibliotekets Rydbergsamling (L.40:140:4:1):

Sommaren 1871 företog jag en resa till Italien i och för bevistandet af den arkeologiska kongressen i Bologna och skref i anledning häraf skildringar till GHT, hvilka sedan under titel *Bref från Söderns länder* utgäfvos i bokform, och denna publikation recenserades välvilligt i pressen från sju olika håll. Men i marshäftet 1873 af *Svensk tidskrift* förekom en med X undertecknad, fullkomligt nedgörande, ganska vidlyftig och i hög grad hånfull artikel. Saken var den, att i boken åtskilliga felaktigheter förekommo och t. o. m. några rena dumheter, och härutinnan var ju kritiken berättigad; men hvad som icke var berättigadt var den hätska och simpelt öfverlägsna ton, hvilken genomgick recensionen, hvarvid äfven påtagliga tryckfel räknades författaren till last [...].

Såväl Hedlund som Rydberg, hvaraf ingendera haft det ringaste med bokens innehåll att göra, blefvo förargade [...]. Den 22 april syntes i GHT en skarpt hållen artikel, skriven af Hedlund såsom genmäle mot Dietrichsons recension och påföljande dag syntes Rydbergs första artikel i detta ämne, hvilken sedermera följdes af flera flutna ur hans penna. Det artade sig till, och blef äfven den skarpaste litterära fejd, hvilken här i landet ägt rum allt sedan ”Markalls sömnlösa nätter” vid seklets början. Stridens hufvudkämpar voro Rydberg i Göteborg och Dietrichson i Stockholm, men utom dessa deltog uti polemiken Hans Forssell, Christofer Eichhorn, A W Stiernstedt, Birger Schöldström m. fl. Ut i mindre än tjugo olika böcker, tidskrifter och tidningar behandlades den Rydberg-Dietrichsonska duellen med sextiotre olika uppsatser och så sent som 1902 förekom ämnet för sista gången. Det kan anses att Rydbergs artiklar i denna sak och i denna genre är det kvickaste och på samma gång elegantaste, som någonsin flutit ur hans penna eller öfverhufvud skrifvits på vårt språk och under lång tid utgjorde denna polemik allmänna samtalsämnet i Göteborg. Emellertid kunna dessa artiklar icke förstås annat än i samband med Dietrichsons m. fl. hvadan de ej kunnat intagas bland Rydbergs samlade skrifter. Sedan år 1906 har jag, som jag tror, en fullständig samling häraf färdig i manuskript, hvilket först framdeles kan meddelas i tryck, då professorskan Rydberg ej f. n. önskar dess publicerande.

Professorskan tycks heller inte senare ha ändrat sig, för manuskriptet förblev outgivet och sover nu sin törnrosasömn i Lagerbergska släktarkivet (Kungliga biblioteket, L.106:58). Själva fejden finns beskriven i Warburgs biografi (II, s. 210-220).

Veckans profil (SvD:s söndagskorsord 15/12 2013)

X-DIKTEN BETLEHEMS STJÄRNA ÄR NOG MER KÄND SOM SIN INLEDNINGSRAD (TH) OCH TONSATTES AV EN AV X:S DÅVARANDE GRANNAR PÅ DJURSHOLM, NÄMLIGEN ---	I "BIBELNS LÄRA OM KRISTUS" FÖRNEKADE X JESUS ---	ARBETADE X SOM FÖR ATT FINANSIERA SIN UTBILDNING LYDER FOTOGRAFEN	SAMLAR ARKITEKTER	OFÖRTJÄNTA SUPERLATIVER DET GJORDE X BÅDE KÖRPEN OCH FAUST	EN KOKK	SKAPAS NÄR DET ÄR HÖGT I TAK	X FÖDDES 1828 I DENNA STAD SOM DET NÄST SISTA BARNET AV SEX	X-NAMNEN ESTRADÖKEN SKÄR	LAUDATUR HAN ÄR NOG FINNE	ERLAND M SKÖLDS KÄ DENNA X-R HYGGLI
	RÖD-FISK SVIDER I SJÄLEN		INGEN BAK-GATA AVSNITT	SJÖNG LA VOIX I MOSKVA		UTANFÖR GRYT FIN MIN		BEDROG KUNG ARTHUR FETT	FORSÄR UR MUN BIBLISK HANREJ	
EJ KOMPLETT BETT LEJONMÄN SON TILL ABRAHAM		STIL I REPRIS ED		LAND MED LANKA NO	KANTATEN OCH DEKIPPOS AV X	HASTA	LÄGGS NER FUKTTRÄD		ÄR SVÄRT ATT NÄ BETYG DÅ	GIGAVOLI HAR KANSKE RÖD
DET KAN DET STÅ PÅ KOLVEN			LASTA X FICK AVBRYTA SINA --- I VÄXJÖ PGA DÅLIG EKONOMI				SITTER FULL MED TÖMD?			KALEVALAMÖ VAR X TILL VAPENSMEDEN
			SPÖ, RULLE OCH LINA		REPORTER SOM INTE BANGADE					GRÖN-SLICK STÖTTAR DE GRÖNA
HAR HON MÅNGEN I SITT CY?	SKRIKIT PÅ SPÖKLIT VIS?								DEN LIKNAR MEST EN HÄST	
SKREV SAGOR GJORDE X SNILLE	HONDURAS SKUMPA-PERIGNON		IN-AKTUELL (FÖR ELLE)	ÄVEN ABRAHAM VAR ETT AV X:S					LIUDA HADE DEN UNGE X OM PENGAR	
			STAT MED DÖVER EFTER MODERNS TIDIGA DÖD I KOLERA 1834 BLEV X ---							TRAKTAT NOT-KNÄCK-ARNA
VAD KAN DET VARA			FÖLL I FJOL X VAR EN SPRÄKLIG						EN FLITIGT DEKLAMERAD X-DIKT	
		GJORDE KÖRPEN NÅGOT ATT FIRA		I SAMMA KRETS SOM MIKAEL?						
VILLA EKE-LIDEN VAR LÄNGE X:S MOZART-KOLLEGA	FICK X HOS A. BONNIER EN TID								MÅNGAS MÅL I MARS ÖSTORT	STÅNG KAN VARA EN SKAL-BAGGE
X-POEM OM DETTA VÄGEN	SE TILL ATT FÅ STAD PÅ NORRA HONSHU			MÅTS I BQ MÄRKER-RINGEN		X S VAR TILL ÄNDA 1895 KÄRRAN	SÅDANA VÄNNER VAR X OCH IBSEN GÅVA I TIDEN DOGM			FÖR MED SOL PÅ SEGLET
					DAM ELLER HUND	KANALIBERA				
					HON VAR FREJS STORA PASSION					KUNDE DAN AN-DEKSSON KAVAT
FM I LUK GJORDE X TILL ITALIEN 1874 OCH INSPIRE-RADES	TERBIUM KAN MAN PÅ ORD I BILD		X FICK INGA MÄTARE ÖMBORD HELG			MODE KUNDE X S TALANG TIDIGT		STÅR STILLA OM DET VILL SIG ILLA	VINMÅTT PÅ KROGEN DROG	
X S FÖRSTA UTGIVNA BOK (MED PIRAT-TEMA) OPERA			GICK DET I ALM-GVIST-ALSTER	JUL-BÖRDS-KRYDDA EFTER TU			FÄRDIGE BRUKAR BRUKAS FÄRVIS			
			RÄCKER TILL		LIVETS EGEN KOD		IRONI-KERNAG DUKTIG			BLEV TILL-TALAD
	DET GJORDE X INDUSTRIALISMEN I DIKTEN "DEN NYA GROTTESÅNGEN" (1891)		GAFFEL			DET VAR X S BE-UNDRAN FÖR ERIK GUSTAF GEJLER			X S FIN-NER MAN I GÖTE-BORG	

Som synes måste man stoppa in ett extra "r" i titeln på "X:s första roman" – ett fel så vanligt att Svenska Akademiens Ordbok tagit upp det under uppslagsordet "fribytare". Annars är väl det mesta rätt, fast jag skulle nog bytt "Ibsen" mot "Björnson".

Viktoriana utkommer fyra gånger om året.
Redaktör: Tore Lund (tore.lund@telia.com)
som också ensam ansvarar för innehållet.